

پدافند غیرعامل و مدیریت بحران در مقابله با تهدیدات بیوتروریسم

نویسندگان:

سجده نیک رهی

عارف محرابی

میثم ناکاوندی

وزارت دفاع و نیروهای مسلح

۱۳۹۸

سرشناسه	: نیک رهی، مجتبی
عنوان و نام پدیدآور	: پدافند غیرعامل و مدیریت بحران در مقابله با تهدیدات بیوتروریسم/ مجتبی نیک رهی، عارف محرابی، میثم کاکاوندی
مشخصات نشر	: تهران: فانوس دنیا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۲ ص... ۴۰۰.۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۳۷-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: تروریسم میکروبی
رده بندی دیویی	: ۳۶۲/۳۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۷۲۶۰۱۴

www.fanoosdonya.ir
Fanoos.donyaonline.com

پدافند غیرعامل و مدیریت بحران در مقابله با تهدیدات بیوتروریسم

مؤلفان: مجتبی نیک رهی، عارف محرابی و میثم کاکاوندی

انتشارات: فانوس دنیا

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۳۷-۶

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۴۰۰.۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۱۳.....	بخش اول: کلیات
۱۳.....	فصل اول: تاریخچه پدافند غیرعامل
۱۳.....	گفتار اول: پدافند غیرعامل در جنگ‌های صدر اسلام
۱۹.....	گفتار دوم: تاریخچه پدافند غیرعامل در جهان
۲۳.....	گفتار سوم: تاریخچه پدافند غیرعامل در ایران
۲۹.....	فصل دوم: تعریف مفاهیم
۴۵.....	گفتار اول: صور بدست‌نامل
۵۱.....	فصل سوم: سیر تحول پدافند غیرعامل در جهان
۸۷.....	گفتار دوم: الگوی جنگ‌های نوین و آینده
۹۹.....	گفتار سوم: الگوی جنگ‌های نوین
۱۰۷.....	فصل چهارم: مدیریت بحران
۱۰۷.....	گفتار اول: تعاریف
۱۲۱.....	گفتار دوم: موانع موجود بر سر راه مدیریت بحران
۱۲۵.....	گفتار سوم: توصیف فرآیند و چرخه مدیریت بحران
۱۳۳.....	گفتار چهارم: تفکرات مطرح و خلأهای موجود در خصوص مدیریت بحران
۱۳۷.....	گفتار پنجم: اولویت‌بندی، اجرا و نقش اطلاعات در مدیریت بحران
۱۴۱.....	فصل پنجم: ارتباط متقابل پدافند غیرعامل و مدیریت بحران
۱۴۱.....	گفتار اول: مدیریت بحران و ارتباط آن با پدافند غیرعامل
۱۴۹.....	گفتار دوم: ارتباط پدافند غیرعامل و مدیریت بحران

بخش دوم: بیوتروریسم	۱۵۳
فصل اول: جنگ بیولوژیک	۱۵۷
گفتار اول: جنگ بیولوژیک در جهان امروز	۱۶۵
گفتار دوم: تهدید تسلیحات بیولوژیک در قرن بیست و یکم	۱۷۵
فصل دوم: مفهوم شناسی ترور در بیوتروریسم	۱۹۱
گفتار اول: سازمان‌های ترور و بیوتروریسم	۱۹۹
گفتار دوم: موارد تاریخی استفاده از بیوتروریسم	۲۰۴
گفتار سوم: مزایای تئوریک جنگ بیولوژیک بر جنگ شیمیایی و هسته‌ای	۲۰۷
فصل سوم: پدافند غیرعامل در مقابله با تهدیدات بیولوژیک	۲۱۱
گفتار اول: ارزش پیشگیری از بیوتروریسم و مخصوصاً جنگ‌های بیولوژیک	۲۱۵
بخش سوم: سناریوهای ساختار جمعی	۲۱۹
فصل اول: سلاح‌های گشتا جمعی	۲۱۹
گفتار اول: تعاریف	۲۲۳
گفتار دوم: تاریخچه جنگ بیولوژیک	۲۳۲
کنفرانس خلع سلاح ژنو	۲۳۴
گفتار سوم: تاریخچه جنگ‌های شیمیایی	۲۳۸
فصل دوم: مجموعه اقدامات مبتنی بر الگوهای پدافند غیرعامل با تأکید بر آموزش و فرهنگ‌سازی آحاد مردم	۲۴۳
گفتار اول: آموزش	۲۴۳
گفتار دوم: هماهنگی و فرهنگ‌سازی ارتباطات بین‌سازمانی و ارگان‌های مرتبط	۲۴۶
گفتار سوم: تعامل بین نیروهای نظامی و مسئولان شهری	۲۵۴
گفتار چهارم: اقدامات آموزشی در زمینه پزشکی و بهداشتی	۲۵۷
فهرست منابع	۲۶۳

- ۱-۱- الف: فهرست کتب..... ۲۶۵
- ۱-۲- ب: فهرست مقالات..... ۲۶۹
- ۱-۳- ج: فهرست تارنماها..... ۲۷۱
- ۱-۴- د: فهرست اسناد و قوانین..... ۲۷۲
- ۱-۵- ه: فهرست منابع لاتین..... ۲۷۲

www.ketab.ir

مقدمه

انسان‌ها از آغاز آفرینش تاکنون همواره با انواع آسیب‌ها، جنگ‌ها و تهاجم‌ها و بلایا روبرو بوده و از این‌رو آسیب‌های جانی و مالی زیادی به آن‌ها وارد شده است. به همین دلیل جوامع مختلف پیوسته به دنبال کشف و ابداع راه‌حل‌هایی بوده و هستند تا بتوانند آسیب‌های ناشی از حوادث غیرمترقب و جنگ‌ها را به گونه‌ای کنترل نموده یا به حداقل رسانند و در واقع حراست و بحران‌ها را مدیریت نمایند. به‌طور کلی بحران‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱. بحران‌های طبیعی مانند سیل، زلزله، دریا لرزه، طوفان‌های سهمگین، بهمن، گردباد و... که طی دو دهه گذشته حوادث طبیعی در سراسر دنیا منجر به مرگ حداقل ۳ میلیون نفر شده و ۸ میلیون نفر انسان دیگر نیز به نحوی آسیب دیده‌اند.

۲- بحران‌های غیرطبیعی یا بحران‌های انسان‌ساخته مانند جنگ، بحران‌های ناشی از فناوری، بحران‌های سیاسی، انفجار صنایع شیمیایی، آلودگی هوا، آتش‌سوزی‌ها.

وقوع بحران‌های ناشی از بلایای طبیعی مهلک از یک طرف و پدید آمدن جنگ‌ها و بکارگیری علوم و فن‌آوری در جنگ‌های نوین، چهره متفاوتی از پدافند غیرعامل را ایجاد کرده است. امروز مردم برای ادامه زندگی نیازمند خدمات متفاوتی هستند، احتیاج به محیط آرام و قابل

سکونتی درون شهرها دارند و باید ایمنی و آسایش کافی داشته باشند. در حال حاضر عمده‌ترین هدف پدافند غیرعامل، ایمن‌سازی و کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌های موردنیاز است تا به تدریج شرایطی را برای امنیت ایجاد نماید. این گونه اقدامات در اکثر کشورهای دنیا انجام شده است و یا در حال اقدام است. این اقدامات اگر با برنامه‌ریزی و هماهنگی انجام شود، به طور خودکار بسیاری از زیر ساخت‌هایی که ایجاد می‌شود، در ذات خود ایمنی لازم را به دست خواهند آورد. برای اصلاح زیرساخت‌های فعلی هم می‌توان با ارائه راهکارهایی مثل مهندسی مجدد آنها را مستحکم کرد.

پدافند غیرعامل فآیندی است که نتیجه آن ایجاد مقاومت ملی و افزایش اقتدار ملی است. پدافند غیرعامل پشتوانه اقتدار ملی و بستر مناسب توسعه پایدار کشور و یکی از مؤثرترین و پایدارترین روش‌های دفاع در مقابل تهدیدات بالقوه و بالفعل انسانی، طبیعی و فرهنگی، اقتصادی - سیاسی می‌باشد. کشور پهناور ایران به دلیل وجود ویژگی‌های جغرافیایی، اقتصادی، فرهنگی، طبیعی و سیاسی به خصوص واقع شدن در منطقه سه قله‌جیشی جنوب غرب آسیا و بهره‌مندی از ذخایر طبیعی همواره در معرض بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی زیادی قرار گرفته و به تبع آن خسارات مالی و جانی زیادی نیز از این راه به کشور تحمیل شده است. پدافند غیرعامل به عنوان پایدارترین و ارزان‌ترین روش دفاع ملی جهت مقابله با حوادث غیرطبیعی یا انسانی ساخت و تمامی حوزه‌های زندگی بشری قابل تعریف است. یکی از راه کارهای مقابله با دشمن غیر از مقابله نظامی به کارستن اصول پدافند غیرعامل در تأسیسات حساس و حیاتی و سکونت گاههای انسانی کشور می‌باشد. در طول تاریخ،

برنامه‌ریزان شهری و برنامه‌ریزان امنیتی - نظامی، شهرهای بزرگ را به عنوان مراکز ثقل قدرت، جمعیت، مراکز ارتباطات و حمل‌ونقل، گره‌های کلیدی مالی صنعتی و سیستم‌های اطلاعاتی، کرسی‌های اداری و حکومتی، مخازن ثروت و منابع ملی و ... محسوب و در نظر می‌گیرند.

هر کشوری بنا به موقعیت استراتژیک، اقتصادی و سیاسی خود دارای وستان و دشمنان فراوانی است که باید خود را برای هر نوع دفاعی آماده کند. پدافند غیرعامل به کارگیری یک سلسله استراتژی‌ها و راه‌کارهای اجرایی است که بدون بهره‌برداری از تجهیزات نظامی هم در زمان صلح و هم در زمان جنگ برای دفاع همراه با سیستم‌های سخت‌افزاری می‌تواند کمک کند که آسیب‌پذیری خود را در عرصه‌های مختلف کاهش دهیم. شناخت تهدیدات دشمن یکی از ضروریاتی است که وجود دارد. ساختارهایی که در منطقه ما ایجاد شده یکی از دلایلی است که ضرورت پرداختن به پدافند غیرعامل را برای ما عیان‌تر می‌کند. تهدیدات دشمن امروز حالت مستقیم پیدا کرده است. استقرار نگاه‌های دشمن در عراق و افغانستان و تهدیدات به لحاظ ساختاری تبدیل به یک کار دائمی شده است. تهدیدات دائمی یکی از ضروریاتی است که انگیزه قوی برای ما ایجاد می‌کند که به شکل علمی و عملی به مسأله پدافند غیرعامل پردازیم. مقوله امنیت مقوله چندوجهی است و فقط به امنیت دفاعی محدود نمی‌شود. امنیت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی حتی تکنولوژیی وسعت از جمله مقولاتی است که در امنیت قابل طرح، مطالعه و پیگیری است. اگر بخواهیم به این مسائل دست پیدا کنیم و امنیت را در شکل کامل آن و به شکل تام پیگیری کنیم می‌توان بحث پدافند غیرعامل را با آن پیوند زد.

پدافند غیرعامل به معنای دفاع در برابر تهاجم بدون استفاده از سلاح و درگیری مستقیم سابقه‌ای بس طولانی به قدمت خلقت انسان در تاریخ بشر دارد. امروزه اجرای الزامات و اقدامات دفاع غیرعامل برای مقابله با تهاجمات دشمن و تقلیل خسارات ناشی از تهدیدات و اقدامات دشمن، موضوعی بنیادی است که وسعت و گستره آن تمامی کشور و به خصوص زیرساخت‌های کلیدی، مراکز حیاتی، حساس و مهم و... را در برمی‌گیرد.

امنیت یک موضوع اجتماعی است و از عوارض زندگی اجتماعی محسوب می‌گردد، به عبارت دیگر امنیت غالباً در ارتباط با پدیده‌ها و افراد دیگر معنا می‌کند، گذشته از این که بخش عمده‌ای از نگرانی‌های فرد، مربوط به محافظت از اوست و موضوع حفاظت از خویش در قبال آن تجلی می‌یابد. در باب اهمیت امنیت و نقش آن در پیشرفت فردی و اجتماعی، همین بس که بدون امنیت هیچ برنامه‌ای قابل اجرا نیست، در سطح ملی، امنیت اهمیتی فراتر از بقا و صیانت ذات کشور دارد. به عبارت دیگر ممکن است در یک زمان تمامیت ارضی، استقلال سیاسی یک کشور محفوظ باشد لکن وجود تهدیدات جدی زندگی اجتماعی و سیاسی آن کشور را دستخوش آشوب، هراس و سردرگمی نماید. عدم اساس آشنایی که از این طریق به وجود می‌آید، مهم‌ترین مانع در مسیر حرکت کشور به سمت اهداف از پیش تعیین شده است. یکی از اصول اساسی دفاع سیر عمل ایجاد استحکامات و سازه‌های امن می‌باشد که نقش بسیار اساسی در حفظ تأسیسات، تجهیزات، نیروی انسانی مراکز حیاتی حساس و مهم در زمان بروز تهدید ایفا نموده و می‌تواند تأثیرات بسیار چشمگیری در ارتقای توان رزمی استمرار عملیات و بالا بردن آستانه مقاومت داشته باشد. برقراری

محیط امن و باثبات از جمله دغدغه‌های حکومت‌ها تلقی می‌گردد. یکی از ابزارهای ایجاد امنیت که امروزه به‌طور گسترده به آن پرداخته شده است، مبحث پدافند غیرعامل است. اجرای اقدامات دفاع غیرعامل برای مقابله با تهاجمات و کاهش خسارات ناشی از تهدیدها از موضوعات بنیادی است. مقام معظم فرماندهی کل قوا در ارتباط با ساماندهی و ایجاد یک ماهنگی و ضمانت اجرایی در تصمیمات در ارتباط با پدافند غیرعامل موارد زیر را تاکید فرموده‌اند:

با نگرش ویژه به فرمایشات مقام معظم رهبری و فرماندهی معزز کل قوا در ارتباط با ساماندهی و ایجاد یک هماهنگی و ضمانت اجرایی تصمیمات در ارتباط با پدافند غیرعامل که مختصری از فرمایشات ایشان جهت بهره‌برداری در ذیل آورده شده است را شما و الگویی برای بحث و بررسی پیرامون موضوع کتاب برای اینجانب بود است.

❖ هماهنگ‌سازی، سیاست‌گذاری، کنترل، نظارت و تصویب طرح‌های پدافند غیرعامل پروژه‌های عمرانی کشور بوسیله ستاد کل نیروهای مسلح.

❖ تاکید بر شناسایی مراکز درجه یک و حیاتی کشور در طرح‌های پدافندی.

❖ اولویت‌بندی اماکن و موضوعات براساس اهمیت و کاربرد آنان در طرح.

❖ داشتن نگاه اجرایی و میدانی در موضوعات پدافند غیرعامل بر اساس اهمیت و کاربرد آنان در طرح.